

MONARCHIE

Van Kemal Rijken verscheen eveneens
bij Ambo|Anthos *uitgevers*

Van der Laan
Eigen volk

Meld je aan voor onze nieuwsbrief om op de hoogte te blijven van
de nieuwste boeken van Ambo|Anthos *uitgevers* via
www.amboanthos.nl/nieuwsbrief.

Kemal Rijken

MONARCHIE

Koningshuizen in Europa vanaf 1940,
geschiedenis, uitdagingen
en overlevingskansen

Ambo|Anthos
Amsterdam

Deze publicatie is tot stand gekomen met steun van het Fonds
Bijzondere Journalistieke Projecten, www.fondsbjp.nl,
en de Stichting Lira, www.lira.nl.

FONDS *Bijzondere*
JOURNALISTIEKE PROJECTEN

Deze uitgave kwam tot stand door bemiddeling van
Marianne Schönbach Literary Agency B.V.

De uitgever heeft gepoogd alle rechthebbenden van de gebruikte
afbeeldingen te achterhalen. Mocht u menen dat uw rechten niet zijn
gehonoreerd, dan kunt u contact opnemen met Ambo|Anthos *uitgevers*.

ISBN 978 90 263 5418 2

© 2023 Kemal Rijken

Omslagontwerp Roald Triebels

Omslagillustratie © Shutterstock

Foto auteur © Jelmer de Haas

Zetwerk stamboom Elgraphic

Verspreiding voor België:
Veen Bosch & Keuning uitgevers nv, Antwerpen

Voor Eveline

Inhoud

Voorwoord 11

PROLOOG: Revolutie 17

- 1 Buiten schot 27
- 2 Helden en demonen 50
- 3 De kracht van beeldvorming 73
- 4 Dekolonisatie 97
- 5 Coups 127
- 6 'Met één penne­streek' 157
- 7 De tweede viool 182
- 8 Massahysterie 208
- 9 Dansen om lege Balkantronen 237
- 10 Politieke spelers 265
- 11 Het mysterie voorbij? 295
- 12 Monarchie in de mediacratie 322
- 13 Sesam open u? 350
- 14 Geldkwesties 376
- 15 Van schandaal tot schandpaal 409
- 16 Met vooruitziende blik 435

EPILOOG: Naar het einde? 465

Dankwoord 471

Literatuur 475

Register 489

‘Elke traditie moet getoetst worden aan de nieuwe werkelijkheid.’

ALEXANDER MITSCHERLICH, Duits psychiater

Voorwoord

Iedere Nederlander wordt vroeg of laat met het koningshuis geconfronteerd. Bij mij was dat ergens in 1987, toen ik als zesjarige jongen voor het eerst het hoofd van koningin Beatrix op een postzegel waarnam. Thuis en op school was er geen discussie over de koninklijke familie: die was een vanzelfsprekendheid. Toch intrigeerde het onderwerp mij. Als kind al was ik met actualiteiten bezig en daarin speelde de monarchie soms een belangrijke rol. Wie zijn deze mensen en waarom doen ze wat ze doen? vroeg ik mezelf in 1992 als elfjarige af, toen ik naar een tv-verslag van Koninginnedag keek. Koningin Beatrix was te gast in Rotterdam, destijds de stad van burgemeester Bram Peper. Hij leidde haar rond. Ondanks alle drukte was ze het stralende middelpunt van de uitzending, met haar knalroze jas, brede schoudervullingen en schuine zwart-roze hoed. Eén pas achter haar liep echtgenoot prins Claus, en ook kroonprins Willem-Alexander was van de partij. Peper oogde trots en leek ervan te genieten.

Ruim dertig jaar later was ik in het kader van dit boekproject bij hem te gast voor een interview over zijn werkrelatie met Beatrix. In een woning schuin tegenover de Erasmusbrug trof ik de oud-burgemeester. Hij was ernstig ziek en verplaatste zich met een rollator naar de keuken om koffie te zetten. Het ging al langer niet goed met hem. Peper had een knieoperatie ondergaan die verschillende malen opnieuw moest en leed helse pijnen. Toch wilde hij het gesprek graag aangaan. Wat herinnerde de oud-burgervader zich van die Koninginnedag ruim dertig jaar geleden? 'Niet zoveel. Het was voor mij gewoon een dag waarbij ik de gastheer moest spelen.' Wel kon hij vertel-

len over de jaarlijkse gesprekken die hij als burgemeester met Beatrix voerde. ‘Je kon haar informeren over allerlei dingen en dat ging in alle openheid. Ze was heel nauwgezet, geïnteresseerd en voorzien van de nodige kennis. Ze maakte veel aantekeningen. Het jaar erop vroeg ze dan naar zaken waarover ik een jaar eerder had verteld. Het waren buitengewoon aardige gesprekken die meestal uitliepen.’ De majesteit had uitgesproken opvattingen, aldus de PvdA’er. ‘Ze had jarenlange ervaring en stak haar mening niet onder stoelen of banken. Daar was ze soms fel in. [...] Je kon haar ook vragen: “Hoe kijkt u daartegenaan?” Ze had een informatiepositie die vrij sterk was.’

In 1998 werd Peper minister van Binnenlandse Zaken, waarna hij het correctief referendum tevergeefs door het parlement probeerde te loodsen. Op het paleis kreeg hij tegengas. ‘Zij was tegen het referendum, omdat je daarmee in haar ogen van belangrijke zaken een speelbal van het volk maakte. Ze zei: “Daar is het parlement voor. Als je te veel dingen aan het volk voorlegt, kun je chaotische toestanden krijgen.” Peper begreep haar redenatie pas beter na de uitkomsten van referenda over bijvoorbeeld Brexit of de Associatieovereenkomst tussen de EU en Oekraïne. Bram Peper overleed ruim twee maanden na ons gesprek op tweeëntachtigjarige leeftijd.

Naast oud-politici sprak ik ook andere mensen. Zo was ik op bezoek bij mijn eenennegentigjarige Turkse oom Fikret Topaç, met wie ik graag spreek over onze voorouders in Turkije en op de Balkan. ‘Koningin Juliana was mijn tweede moeder,’ zei hij. ‘Hoezo?’ vroeg ik hem. Hij stak van wal over zijn jonge jaren in de West-Turkse stad Söke, waar hij met zijn vrouw en zoon leefde. Mijn neef Lütfi was in 1958 geboren met een lichamelijke beperking. Hoewel hij al op drieënhalfjarige leeftijd kon lezen en schrijven, werd hij omwille van zijn handicap door ieder schoolhoofd geweigerd. Zodoende wendde mijn oom zich tot onderwijsminister Ibrahim Öktem toen die in 1963 een werkbezoek aan Söke bracht. Kunt u mij helpen? was de vraag. ‘Wij hebben in Turkije 40.000 dorpen en 20.000 daarvan hebben nog geen school,’ antwoordde Öktem. ‘Ik kan niet eens voor alle gezonde kinderen een school vinden. Hoe kan ik voor jouw zoon dan een speciale school vinden?’ De jonge vader begon te snikken, was teleurgesteld en begon te vloeken. Maar de politicus werd niet boos. Hij troostte hem en zei: ‘Rustig aan, mijn zoon. God zal je helpen.’

De boodschap van minister Öktem deed oom Fikret beseffen dat hij zijn

antwoord buiten Turkije moest zoeken. Hij sprak met toeristen over zijn situatie. Die vertelden dat de beste scholen voor gehandicapte kinderen stonden in Zweden en Nederland, en mede daarom besloot hij de sprong naar Europa te wagen. Hij legde geld opzij en ontving een donatie van een vriend, waarna hij in Istanbul met één koffer op de Oriënt-Express stapte – zijn vrouw en kind achterlatend. Na een dagenlange treinreis kwam hij op 23 oktober 1965 in Amsterdam aan. Hij vond werk in Apeldoorn en verbleef in een pension in Vaassen, vanwaar hij op zoek ging naar een geschikte school. Het werd een mytyschool in Arnhem van de Stichting Bio Kinderrevalidatie. Mijn oom in ons gesprek: ‘De directeur wilde Lütfi graag toelaten, maar vanuit de ministeries bleef het stil en daarom kon ik je neef en tante niet laten overkomen. Ook vroeg de school een eigen bijdrage van 37 gulden per dag. Omdat al mijn inkomen opging aan levensonderhoud en de onkosten van onze familie in Turkije, kon ik dat bedrag niet ophoesten.’

De uitzichtloze toestand kreeg een wending op 30 april 1966, Koninginnedag. Met anderen in het pension keek hij naar een televisieregistratie van het jaarlijkse defilé in de tuin van Paleis Soestdijk. De pensionhouder vertelde over koningin Juliana en hoe begaan zij was met kinderen, waarna mijn oom briefpapier pakte en in de pen klom. In het Turks deed hij zijn verhaal uit de doeken en ook voegde hij een foto met een brief van zijn zoontje toe. ‘Aan de koningin vroeg ik of zij ervoor kon zorgen dat mijn vrouw en kind mochten overkomen en of zij de schoolkosten kon betalen. Ik schreef: “Ik hoop dat u mij kunt helpen. Zo niet, dan heb ik daar geen problemen mee en keer ik terug naar Turkije,”’ aldus oom Fikret. De brief ging op de post en in de zomer klopte een ambtenaar aan. ‘Die vertelde dat koningin Juliana toestemming had gegeven om mijn gezin te laten overkomen. En ze zou de schoolkosten voldoen.’ Mijn oom beloofde zichzelf hard te werken en zich in te zetten voor Nederland. Hij vond een woning en in januari 1967 migreerde zijn gezin naar Arnhem, waarna mijn neef op de mytyschool kon beginnen. Twaalf jaar later behaalde die zijn vwo-diploma om vervolgens politicologie te gaan studeren. Interessant detail: de vorstin had contractueel bedongen dat het schoolgeld voor haar nooit zou stijgen.

Dankzij koningin Juliana kon mijn Turkse familie naar Nederland komen. In 1969 voegde mijn vader zich bij zijn broer en kort daarna kwamen ook andere

familieleden over. In de jaren zeventig ontmoetten mijn ouders elkaar en in 1980 kwam ik ter wereld. Dit boek zou er dus nooit zijn gekomen als Juliana destijds iets anders had besloten. Wellicht leefde ze mee met mijn oom omdat zijzelf een kind met een beperking had – prinses Christina – en verder stond ze erom bekend zich te bekommeren om gewone mensen. Oom Fikret mag haar terecht zijn ‘tweede moeder’ noemen.

Maakt dit verhaal dat Juliana in dit boek een voorkeursbehandeling krijgt? Nee. Heeft onze familiegeschiedenis van mij dan een monarchist gemaakt? Ook niet. In principe zie ik de monarchie niet als iets kwalijks, maar ik vind wel dat een republiek de modernste staatsvorm is. Zolang een meerderheid van de bevolking de monarchie echter wil behouden en er tevreden mee is, accepteer ik de situatie en probeer ik er positief en pragmatisch mee om te gaan. Dit boek is dan ook een constructief werk dat probeert te kijken naar oplossingen voor de monarchie van het heden en die van de toekomst. Daarbij worden problemen en ongemakkelijkheden niet uit de weg gegaan.

Mijn jarenlange interesse in de monarchie komt eveneens voort uit de zonderlinge gebeurtenissen die we collectief aanschouwd hebben. Momenten van blijdschap zoals het huwelijk van Willem-Alexander en Máxima of momenten van verdriet zoals de massale rouw in België na het plotse overlijden van koning Boudewijn en in Groot-Brittannië na dat van prinses Diana. Neem echter ook de lastige situaties, zoals momenten waarop het schuurde tussen de monarchie en de politiek, of de vele schandalen. En dan is er nog de terugkerende discussie over de onkosten, levensstijl en voorrechten van koninklijke families. Vergeet ook niet de erfopvolging, een gegeven dat door velen als een relikwie uit een ver en ondemocratisch verleden wordt gezien. In die zin is de constitutionele monarchie een vreemd fenomeen, de weeffout of ‘haar in de boter’ van onze democratie. Daarom wilde ik meer over dit systeem weten. Passen monarchieën, die in wezen negentiende-eeuwse instituten zijn, zich voldoende aan de moderniteit, democratie en maatschappelijke verhoudingen aan, of houdt het een keer op? Oftewel: hebben we aan het einde van deze eeuw nog koningshuizen in Europa?

Om antwoord te vinden op deze en andere vragen ben ik in juli 2020 aan dit boek begonnen. Het is een uitgebreid onderzoek geworden waarvoor ik een groot aantal bronnen heb geraadpleegd – boeken, artikelen, films, do-

cumentaires, geluidsopnames, podcasts en sociale media – en allerlei interviews heb afgenomen en achtergrondgesprekken heb gevoerd. Veel mensen en organisaties – waaronder hoven van koningshuizen – verleenden graag hun medewerking. Onder de geïnterviewden bevinden zich politici, deskundigen en soms zelfs een ex-monarch – in Bulgarije gaf oud-koning Simeon II een interview. Ik heb de huidige monarchieën van Europa minus Vaticaanstad en Andorra, en de gewezen Balkanmonarchieën plus Italië onderzocht – samenlevingen die vaak nog worstelen met voormalige koninklijke families in hun midden.

Om het heden te begrijpen moet je het verleden kennen. Zodoende heb ik me verdiept in de geschiedenis van de Europese monarchie vanaf 1940. De Tweede Wereldoorlog was een herstart van de moderne maatschappij. In deze jaren stortte alles ineens, waarna de opbouw begon van het Europa dat we nu kennen. Tevens wilde ik in kaart brengen wat koninklijke families in de bange jaren '40-'45 deden. Bleven ze in hun land of ontvluchtten ze dat? En wat waren de gevolgen van hun daden? Na de eerste twee hoofdstukken over de oorlog loopt het verhaal chronologisch door tot aan de huidige tijd. Ieder kapittel behandelt een overkoepelend thema, dat zich vaak afspeelt in drie of meer Europese landen zodat situaties met elkaar te vergelijken zijn. In het hoofdstuk 'Coups' worden bijvoorbeeld staatsgrepen of pogingen daartoe in Spanje, Groot-Brittannië en Griekenland behandeld. Hoewel het boek chronologisch is opgebouwd, is er qua tijdsperiodes overlap tussen hoofdstukken. Vanwege hun constante aanwezigheid houden monarchieën zich immers niet aan de grote paukenslagen in de geschiedenis. Verder bevat ieder hoofdstuk aan het eind een 'Ten slotte' met conclusies, overdenkingen en ideeën.

In dit boek komen allerlei personen aan bod die in Europese monarchieën een rol hebben gespeeld: van koningen en vorsten tot politici en beroemdheden. Met name de daden, keuzes en karaktertrekken van de koningshuisleden spelen een grote rol bij de ontwikkeling van de monarchie. Wijlen koningin Elizabeth II vormt een rode draad in het verhaal. Haar lange leven en regeerperiode omvatten namelijk het hele tijdsbestek van dit boek. Met regelmaat is te zien hoe zij zich op eigen wijze weet aan te passen aan de moderniteit.

Om de moderne monarchie te kunnen bevatten moeten we terug naar de negentiende eeuw, waarin de Europese monarchieën als instituut zijn ontstaan. Daarom begint het boek met de onthoofding van de Franse koning

Lodewijk XVI, een gebeurtenis die er in de rest van Europa in hakte en later voor de consensus zorgde dat een constitutionele monarchie beter was dan een republiek. De proloog laat tevens zien hoe de huidige vorstenhuizen middels de huwelijkspolitiek van weleer aan elkaar verbonden zijn. Het verhaal kan pas echt beginnen na het omvallen van een aantal grote monarchieën in de eerste helft van de twintigste eeuw. Samen vertellen de zestien hoofdstukken over de werdegang van de moderne Europese monarchie, wat uiteindelijk leidt tot een antwoord op de hamvraag of er tegen het einde van deze eeuw nog monarchieën in Europa zullen zijn.

Het opschrijven van dit alles was voor mij een boeiende, drie jaar durende ontdekkingsstocht vol nieuwe kennis en inzichten. Bovenal heeft het een boek opgeleverd voor iedereen die meer wil weten over de monarchie, een bijzonder systeem dat ondanks pieken en dalen nog steeds bestaat. Wat uw mening daarover ook mag zijn: ik wens u veel leesplezier toe.

Kemal Rijken

– juli 2023 –

Revolutie

Hobbelend over de kasseien rijdt een koets met zes paarden door het Franse platteland. Het is 21 juni 1791. In de zwart-groene berline zitten koning Lodewijk xvi, zijn vrouw Marie-Antoinette, hun twee kinderen, gouvernante madame De Tourzel en Élisabeth, de zuster van de koning. Een enkele voorbijganger heeft enig vermoeden van de aanwezigheid van koninklijke passagiers. Het gezelschap reist in vermomming. Madame De Tourzel gaat door voor een Russische ‘barones Von Korff’ op wier naam paspoorten voor Frankfurt zijn uitgegeven. De koning is verkleed als haar bediende, zijn vrouw ziet eruit als gouvernante en zijn zus speelt een kindermisje. De kinderen zijn eveneens eenvoudig gekleed.

Lodewijk reist niet voor niets incognito, want hij en zijn naasten zijn uit Parijs gevlucht. Na twee jaar van onrust, vernederingen en bedreigingen heeft hij genoeg van de revolutie die door zijn land waart. In het voorjaar van 1789 was door de burgers een Nationale Vergadering (*Assemblée nationale*) opgericht die een constitutionele monarchie wilde invoeren waarin de koning – tot dan toe een absoluut vorst – gehoorzaam zou zijn aan de nieuw te ontwerpen grondwet. Onder meer het feit dat de koning sinds oktober 1789 ‘gevangenzat’ in zijn stadspaleis en het nieuwe gegeven dat de kerk trouw zou moeten zweren aan de staat, motiveerden de monarch om de klok te willen terugdraaien. In de nacht van 20 op 21 juni 1791 vertrok hij daarom met zijn gezin naar de garnizoensstad Montmédy aan de grens met de Oostenrijkse Nederlanden – thans België en Luxemburg. Eenmaal over de grens kunnen de keizer van Oostenrijk en koning van Pruisen misschien een invasieleger voor hem op de been brengen om het ancien régime te herstellen.

Doordat de koets met een van de wielen tegen een stenen paal rijdt, kiepert hij om en het kost een halfuur om hem overeind te krijgen. Daardoor raakt het koninklijke gezelschap achter op schema. Afgesproken is dat enkele tientallen kilometers verderop een escorte wacht om hen te begeleiden naar Montmédy, maar vanwege het uitblijven van de koets stuurt de aldaar wachtende commandant zijn mannen het Bois d'Argonne in, waar ze verdwalen.

Ondertussen heeft de Assemblée ontdekt dat de koning Parijs is ontvlucht. De consternatie is groot en de leden zweren hem terug te halen. Boze menigten trekken door de straten en vernielen alle koninklijke symbolen die ze zien. Notarissen halen hun uithangborden met de Franse lelie naar binnen en baldadige burgers besmeuren schilden van winkels en kroegen met de naam van de koning erop. Anderen hangen een bordje aan het hek van het koninklijk paleis met TE HUUR erop. Ambtenaren schrijven brieven waarin alle burgers worden opgeroepen om de monarch te onderscheppen en hem over te leveren aan de Assemblée, en boodschappers te paard snellen weg richting de Oostenrijkse Nederlanden. Velen zijn zich ervan bewust dat Lodewijk de grens niet mag oversteken omdat hij anders met een invasieleger kan terugkeren.

De brieven bereiken verschillende stadjes in Lotharingen en de Champagne. Rond acht uur 's avonds arriveert de koning in Saint-Menehould waar de lokale postmeester Jean-Baptiste Drouet het gevolg aanhoudt. In de koets ziet hij een forse man die verdomd veel op de koning lijkt – hij herkent hem van een afbeelding op een *assignat*, het betaalmiddel uit die tijd. Drouet laat de koets verder rijden en volgt te paard het spoor. Eenmaal aangekomen in de volgende plaats, Varennes, waarschuwt hij de nationale garde en de plaatselijke procureur, die het gevolg aanhoudt en de papieren controleert. Alles is in orde, zegt hij, maar op aandringen van Drouet besluit hij toch om tot handelen over te gaan. Intussen vullen lokale gardisten en bewoners met fakkels de straten. Voorzichtig stappen de passagiers uit de koets, die onder begeleiding van de procureur in een kruidenierswinkel worden ondergebracht. Op bevel van de lokale procureur worden Lodewijk XVI en Marie-Antoinette aangehouden en boven de winkel opgesloten. Bij zonsopgang staan twee koeriers van de Nationale Vergadering voor de deur om hen te arresteren. Lodewijk verklaart: 'Frankrijk heeft geen koning meer,' en nog dezelfde dag wordt hij samen met zijn gezin en onder begeleiding van zesduizend burgers en gardisten naar Parijs teruggevoerd. In het Tuilerieënpaleis krijgt hij huisarrest opgelegd.

Met zijn ontsnappingspoging heeft Lodewijk xvi aan gezag ingeboet, waardoor het idee van een republiek nog meer terrein wint. Een constitutionele monarchie, waarover al twee jaar met hem wordt onderhandeld, gaat de republikeinen in de Assemblée niet ver genoeg. In hun optiek heeft de koning bewezen niets op te hebben met vrijheid, gelijkheid en broederschap. Desondanks blijft een meerderheid van de Assemblée de koning trouw: in een nieuwe grondwet wordt hij het hoofd van de uitvoerende macht, waarbij zijn handelen politiek wordt gedekt door de ministers. In ruil voor deze en andere gunsten ondertekent hij de nieuwe grondwet en legt hij de eed af. Voortaan zal hij als constitutioneel monarch worden gecontroleerd door een nieuwgekozen parlement – de Wetgevende Vergadering. Als hoofd van de regering heeft hij echter ook een vetorecht, iets waar hij tot ergernis van politiek en publiek geregeld gebruik van maakt. De bestuurlijke en financiële problemen van Frankrijk worden daardoor niet opgelost.

Wanneer het parlement in het voorjaar van 1792 een oorlog uitlokt tegen Oostenrijk en Pruisen neemt de spanning toe. Het Oostenrijkse leger trekt op naar Parijs en revolutionairen plegen een staatsgreep. Op 10 augustus 1792 wordt het Tuilerieënpaleis bestormd. De koning wordt gevangengenomen en de dag erop uit zijn functie ontheven. Ruim een maand later wordt de republiek uitgeroepen. Het parlement wordt vervangen door de Nationale Conventie, die een nieuwe grondwet voor de republiek moet uitschrijven.

Diezelfde Conventie organiseert eind 1792 een schijnproces tegen de koning waarin alle wetten met voeten worden getreden. Zo is deze vergadering onderzoeksrechter, aanklager én rechter ineen, zijn de deliberaties niet geheim en wordt het vonnis niet onderbouwd. Ook krijgen de advocaten van de koning te weinig tijd om hem te verdedigen, worden er geen getuigen gehoord en is er geen mogelijkheid tot wraking of hoger beroep. Inhoudelijk gezien kan de Conventie hem weinig verwijten, want de grondwet van de constitutionele monarchie bepaalde dat zijn beslissingen door de verantwoordelijke ministers gedekt waren. Toch zijn de grieven tegen hem groot. In de woorden van afgevaardigde Maximilien de Robespierre: ‘Lodewijk moet sterven, omdat het land moet leven.’

Op 16 en 17 januari 1793 volgt een hoofdelijke stemming, waarin een krappe meerderheid voor de doodstraf kiest. Ook dit is illegaal, omdat voor het uitspreken van de doodstraf eigenlijk een twee derde meerderheid is vereist.

Lodewijk xvi wordt door de Conventie schuldig bevonden aan 33 aanklachten, waaronder pogingen tot omkoping, de vlucht naar Varennes en bevelen om 'het bloed van de Fransen te vergieten'. Hij wordt op 21 januari 1793 per glazen koets en onder begeleiding van 1200 ruiters naar het Place de la Révolution gebracht, waar hij de steile trap van het schavot beklimt. In het bijzijn van een Ierse priester en omringd door 50.000 soldaten en tienduizenden burgers neemt hij het woord: 'Volk van Frankrijk! Ik sterf onschuldig. Hier, op de rand van het graf en klaar om voor God te verschijnen, verklaar ik mijn onschuld. Ik vergeef hen die verantwoordelijk zijn voor mijn dood en ik bid tot God dat het bloed dat u gaat vergieten nooit over Frankrijk moge worden vergoten.' Zijn betoog wordt overstemd door tromgeroffel. De beulen schuiven hem onder de guillotine en klemmen zijn nek tussen twee stukken hout. Het geroffel stopt, het mes klappt omlaag en het hoofd van Lodewijk valt in een mand. Er wordt geschiedenis geschreven: voor het eerst in het bestaan van de mensheid hebben gekozen volksvertegenwoordigers een koning afgezet en laten executeren. Met zijn dood sterft niet alleen een monarch, maar ook het eeuwenoude idee waarin de vorst zijn gezag ontleent aan God.

Na de dood van de Franse koning raakt de revolutie in een stroomversnelling. Er volgen jaren van chaos en terreur, waarna generaal Napoleon Bonaparte een coup pleegt en een dictatuur vestigt. Hij wil de revolutie 'exporteren' en het Franse leger gaat op veroveringstocht. Half Europa wordt door de Fransen bezet, en er volgen jaren van bloedvergieten en ellende op het continent. Pas nadat Napoleon door een coalitie van Europese landen in de slag bij Waterloo (1815) is verslagen keert de rust terug. Op het diplomatieke Congres van Wenen wordt besloten dat Frankrijk weer een constitutionele monarchie zal worden met de broer van de vermoorde Lodewijk xvi aan het hoofd. Het land zal een koninkrijk blijven tot aan de Februarirevolutie van 1848.

Datzelfde Congres van Wenen neemt besluiten over de grenzen van natiestaten in Europa. Aan de Franse noordgrens is een sterke bufferstaat nodig voor het geval Frankrijk weer te machtig wordt. Zodoende worden de voormalige Republiek der Verenigde Nederlanden en de voormalige Oostenrijkse Nederlanden samengevoegd. Vanaf 1815 vormen ze het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden met koning Willem I aan het hoofd. Tegelijkertijd krijgt de nieuwe koning Luxemburg onder zijn hoede en mag hij zich groothertog van